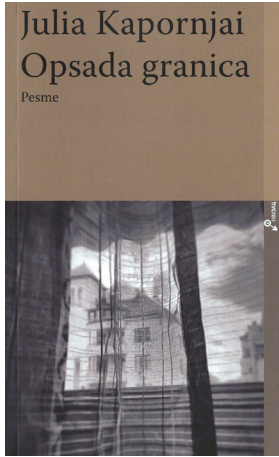

Марија Кнежевић

ОВЛАДАВАЊЕ ГРАНИЦАМА

(Јулиа Капорњаи: *Опсада граница*, Нојзац, Нови Сад, 2025)

Оно што бих најпре издвојила у вези са новом песничком књигом Јулије Капорњаи, а имајући у виду претходне сјајне четири, јесте суверено овладавање вештином градње песме. Књига *Опсада граница* постиже ту савршену архитектонику песничког исказа која је – у то више нема никакве сумње – примарни поетички циљ од самог почетка. У самоувереној равнотежи, ово је поезија која у потпуности влада сопственим границама, што значи да оне не представљају ограничење нити икакву сметњу, већ ослобођено поље певања и мишљења у којем се искусна песникиња одлично осећа. Реч је, наиме, о *раскоши добровољности*, која захтева не само искуство већ и перманентно промишљање процеса песничког стварања. Довести све елементе певања до те довољности – спознати границе и њихово пространство – а не лишавати се нити једног

сегмента релевантног садржаја у адекватној форми у којој постаје литература – јесте савршенство артикулације. Овом књигом, рекла бих, Јулиа Капорњаи се том савршенству највише приближила.

Ништа овде није препуштено случају, ништа се није „омакло”, а опет, јесте спонтано будући дорађено, доведено до праве мере, нема оне непријатне напетости коју уме да створи претенциозно певање. Књигу отвара песма „Лего минимализам”. Сам појам минимализам (мада он у песми има иронијску функцију) не упућује на претерани формални редуccionизам већ на чињеницу да ћемо овом књигом добити неупоредиво већу количину метатекстова него самих словних творевина. Песникиња уистину зналачки гради своје *песме искуства* помињући и експлицитно Блејка кога знамо као родоначелника те врсте неимарства. Дакле, већ поменута песма, те у њој облак прашине уместо старе куће срушене у време агресивне нове градње проблематичне естетике и квалитета, па голи плац и багер који подсећа на играчку од лево коцки – на провизориј живота, на чувено „велико обданиште” уместо слободне егзистенције – врло јасно назначавача њену урођеност у време у којем живи и ствара. А овде је реч о времену рушења и одузимања, о времену огољености. Сходно томе, о времену које препоручује оуглалост и пасивност као модус опстанка:

*само буди миран и
равнодушан
као да се о неком
сасвим другом ради*

(„Дневна рутина”)

У таквом пејзажу очекивано је наметање музичке кутије неукуса, да се послу- жим сјајном метафором Ј. Капорњаи датом у самом наслову једне од носећих песама. Попут разгласа великог домета, та кутија емитује најгору врсту музике. Потпуно је јасно на кога песникиња мисли кад помиње „мајку нације” у оквиру те сплаварске матрице. И ту стасавају нови нараштаји, формира се њихов укус и мишљење. Онај мањи, академски део потомства те музичке кутије, сутрадан ће врло оштро осудити и Хајдегера и Хамсуна и Паунда, јер су били, како се то каже, на погрешној страни, док су они, расли на догми бинарних верзија, тобоже на правој. У таквом сценарију мислити својом главом значи бити „другачији”, трпети императив усамљености:

*мислила си на Хајдегера
на Хамсуна,
Паунда*

*на своје ђријаћеље
који их не ђризнају*

*на чијем небу су њихова имена
само ђочујане ѕвезде,
недоѕтајућа ѕвећлост
(„Музичка кутија”)*

Шта су, заправо, приоритети у времену које подржава шунд, док проповеда тзв. традиционалне вредности, оданост држави и вери, позитивно мишљење, асер- тивно понашање, резилијентност (наслов изврсне песме у овој збирци) и остале де- магогије? Песникиња искуства исписује „Животне приоритете” и у тој песми ек- плицитно излаже не само сопствену поетику, већ и ситост од квазипоетика које обитавају (и то доста добро) на неукости, маниризму и скривању немања дара.

*Тешке ђесме више
не желим да ђишем
и ђоенђирање
у ђоследњем сђиху
нервира ме
[...]*

*Орђанизованостђ је
основна ђремиса
уѕејшној живоѕа*

*Само ђонекад
ђука ѕескоба нађони
да кроз мрак наѕумице
нађиђам књиђу
и убодем је у срце
као адреналинску иђлу
(„Животни приоритети”)*

Књига песама *Ојсага іраница* Јулије Капорњаи компонована је у три циклуса. Први је насловљен „Музичка кутија” и досад је дато довољно назнака о томе с каквим успехом та кутија пева у предапокалиптичном времену у којем смо се затекли. Други циклус, „Нивелисање”, исписан је у прозној форми, тачније у форми кратких поетско-прозних записа. Поново не случајно, јер у овој књизи нема случајности са становишта ауторкиних интенција, у првом запису, „Књижевно вече”, реч је о Давиду Албахарију, дакле о писцу из самог врха, како српске тако и светске прозе, који је у једној причи записао: *Ја сам њесник који њише ѡрозу*. Тиме је описао своју поетику и рекао све што се има рећи о том миту строгих граница између књижевних родова. У једној другој причи, он нам открива да кад год пише – клечи. У самом центру Јулијиног записа-песме Албахари

ірича о шезгесеш крајких ірича које је ѡисао у Каліарију 1999. свакодневно шоком бомбардовања. („Књижевно вече”)

Поезији, уметности у целини ако ћемо право, иманентно је да буде и молитва. У енглеском језику (сетимо се начас да је Албахари био англиста по образовању) постоји глагол *to chant* који означава ону врсту певања које је истовремено и магијско бајање, скандирање, природан пев, нешто најближе поезији. Песник је тај који искупљује свет, тврди Вирџинија Вулф и склони смо да јој верујемо, а о таквом песничком првом лицу једине и песницима које тај глас слави у овој књизи је реч.

Трећи циклус *Ојсага іраница* насловљен је „Сви свети”. У њему ишчитавамо годинама усавршавану симбиозу разума и осећајности, мисли једног господина Когита у којима ништа друго до искуство доводи у склад рационалну анализу, скепсу, занос, веру. Коначно, моћ речи као и моћ мишљења су нам дате, од некога, на неки начин. Људско биће, као и било које друго, није центар света. Срећом. Религија је у домену морала, љубави, нежности, како год је назвали, вероисповест је часност. Све остало је маркетинг који се стравично злоупотребљава тако што људе претвара у фанатичне звери, свирепије од било којих митских бића или предатора из природе, у инструменте уништења. Затекли смо се у једном од таквих историјских циклуса кад то гледамо свакодневно уколико нам вид није помућен, затрован више пута помињаном музичком кутијом. Али и тад и увек могуће је не бити амеба, већ одабрати да будеш парадигма. Поново, нимало случајно, Јулија Капорњаи склапа странице своје најновије песничке књиге:

*Несћале ѡлесне ѡокреше
Замењују свакодневни кораци*

*Одговорима није време
Нећо да живиш ѡишање*

*Защо ићак ићрај
(„Вучје време”)*

У некој врсти само условно речено резимеа поновила бих да, са становишта умећа певања, ова књига плени мајсторством, уживањем у изливености сваке песме.

Оне су, све до последње, у апсолутном складу с ауторском поетиком. То, наравно, подразумева да се та поетика дуго и стрпљиво градила, да је изграђена, те да сваки прелазак у нову књигу прати она фина прогресија која никако не доводи у питање квалитет претходно написаног. У тематском смислу, *Ойсагу іраница* исписује особа којој је све јасно иако јој пристојност не дозвољава не само да то децидирано каже, него ни да негује такво уверење о себи. У овој географији је често тешко и немогуће живети, али, са друге стране, она пружа такву библиотеку искустава коју бисмо у некој далекој аналогији могли да доведемо у везу са чувеном Борхесовом. Овде је најтеже створити пристојан живот – послужићу се синтагмом из песме „Златна средина”. Бити уметник, а у томе истрајати, прави је подвиг.